

Yurt Dışındaki Yeni Kuşaklar ve Yetiştirme Sorunları

Doç. Dr. Fügen BERKAY (*)

1976-1978 yıllarında bulunduğumuz İsviçre'de, ileri derecede sanayileşmiş Batı ülkelerinde çalışan Türk işçi nüfusun yurtdışındaki sosyo-ekonomik statüleri ile ilgili olarak sürdürdüğümüz bir araştırma çerçevesinde —bizim için çok önemli bir sorun olan— yurt dışı yetiştirme kaynaklı yeni kuşakların durumu da ele alınmıştır.

Kısa bir yazı boyutları içinde bu sorunu ancak genel bir gözlem biçiminde ele alıp tasvir etmeyi denerken, somut bir örnek olması bakımından, çalışma, araştırma alanımızın merkezi olan İsviçre'nin Lausanne (Lozan) kentindeki (**) Türk çocuklarının durumunu gözden geçirebiliriz.

Ergin yaştaki çalışan ve çalışmayan (***) nüfusla yaptığımız bütün görüşmelerde hemen hepsinin yeni yetişen kuşaklar konusunda yaşadıklarına ve gözlemlerine dayanan bilinçli bir tedirginlik içinde bulduklarını gördük.

Örnek olarak da askerlik yaşına gelip az ve bozuk Türkçesi nedeniyle hem askerliği sırasında arkadaşları arasında yalnızlık hisseden, hem de Lausanne'a dönüşünde geçirmiş olduğu bu uyumsuzluk şoku nedeniyle ağır bir depresyona giren genç gösterilerek endişeler belirtiliyordu. Hemen hemen her görüştüğümüz Türk işçisi ya da ailesi efradından bu gencin hikâyesini dinledik. İlkine yakın bir çöşku ile durumu anlatılan bir genç daha vardı. Bu genç, 1977 yılında onaltı yaşını yeni tamamlamıştı, aşırı uyumsuzluk göstermekteydi. Ailesi, durumu için bir çözüm olur umuduyla köyünden bir genç kızla nişanlamak ve evlendirmek niyetindeydi. Genç bunu da kabul etmiyor, ama İsviçre'deki Türk ya da yabancı yaşlılarıyla da dengeli bir arkadaşlık kuramıyordu.

Gerek konunun gözle görülür genel boyutları ve gerekse yukarıdakilere benzer izlediğimiz bazı örnekler —ki bu örneklerin sayısı dikkati çekilecek boyutlardadır.— bizi yakından ilgilendirdi. Önce

(*) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

(**) Lausanne 'Vaud Kantonu'nun merkezidir.

(***) Çalışan eşinin yanında yurt dışında bulunan kadınlar.

Vaud Kantonu'ndaki duruma baktık. Bu kantondaki Türk işçi aileleri tarafından konuya karşı gösterilen duyarlılığın kendi imkânları ile nasıl çözümlenmeye çalışıldığını, konuya kendilerince ne türden çözümler arandığını görmek istedik.

Özellikle hem anne, hem de babanın çalıştığı hallerde çocuklar ya evde yalnız kaldıkları ya da çocuk yuvalarına gittikleri için altı yaşına kadar gerektiği gibi Türkçe öğrenemiyorlar. İlkokul çağında ise hem o güne kadar biraz öğrendikleri Türkçeyi kaybetmeye başlıyor ve hem de öğretimi izleyecek düzeyde bir yabancı dil edinemiyorlar (bizim araştırmamıza konu olan bölge için bu yabancı dil Fransızcaydı). Bu durum, çocukları hırçınlığa, giderek de uyumsuzluğa sürüklediğinden ister istemez bir kısır döngüye düşme tehlikesi baş göstermiş bulunmaktadır.

Her kültürün taşıyıcısı mutlaka bir dil olduğuna göre, daha temelde, yani ana dilin gerektiği gibi öğrenilebileceği ve soyut kavramlarının yavaş yavaş kavranmaya başlanabileceği yaşlarda doğan bu boşluk, mutlaka dikkate değer bir problemi işaret etmektedir.

Bizim bulunduğumuz dönemde Vaud Kantonu'nda «Lozan Türk Cemiyeti» ve BLI'nin (Bureau Lausannois Pour les Immigres) işbirliği ile Batı Lausanne'da Renes Belediyesine bağlı olan bölgede sağlanan bir imkânla «24 Janvier» isimli bir ilkokulda cumartesi günleri öğleden sonra iki saat Türkçe ve kültür dersleri vermek amacıyla bir okul açılmıştı. Eşi Lansanne'da bir yükseköğretim kurumunda doktora yapmakta olan ve kendisi de Lozan'da çalışan bir Türkçe öğretmeni, gönüllü olarak bu okulda 1977 yılı başından itibaren cumartesi günleri ders vermeye başlamıştı. Öğretmen ücret almıyordu, ders araç gereç ve masraflarını karşılamak için aidat çocuk başına ayda 20 SF (İsviçre Frangı) olarak tespit edilmişti.

Vaud Kantonu'nda ilkokul çağında 52 (*) öğrenci bulunuyordu. Lausanne'da bulunan Renens'e haftada bir gün de olsa çocukları getirip götürmek ebeveyn açısından problem olabileceğinden çocukların tamamının bu «okul»da kayıtlı olabileceği düşünülemezdi. Nitekim kayıtlar merkezde (Kanton merkezi olan Lausanne'da) bulunan 18 çocukla sınırlı kaldı.

Öncelikle Türkçe, bu dersin yanı sıra Tarih, Coğrafya, Yurtbilgisi derslerinin sürdürülmeye çalışıldığı tek sınıflı ve ayda 8 saatlik bir programı içeren girişimi yakından izleyebildik. Başlangıçta merkezde bulunan ilkokul çağındaki bütün çocukların başladığı okulda

(*) Kaynak : T. C. Bern Büyükelçiliği Kültür Ataşeliği ve Eğitim Müşavirliği kayıtları.

altı ay sonra beş altı öğrenci kalmıştı. Çocukların Türkçelerinin azlığı, ders saatlerinin son derece sınırlı olan sayısı, altı ile on iki, hat-ta on üç arasında değişen yaşların farklı dikkat ve beklentileri, oku-lun açılması konusunda çok istekli olan anne babaların da bir süre sonra devam konusunda çocuklara ısrarlı olmalarını engelledi.

Çocuklar, öğretmenin dikkat ve ilgisine, yumuşak davranışları-na rağmen dillerinin dönmediği hallerde katıla katıla ağlamaya baş-lıyorlardı. Bu, ağlama biçiminde dışlaşan gerilimin dersin orta ye-rinde koşup oynama ve söz dinlememe biçiminde de ifade bulduğu-nu gördük.

Okulun ilk açıldığı günlerde yaptığımız ziyaretlerde küçükler biz den Türkçe kitaplar istediler. Neler okumak istediklerini sorduğu-muzda «uçan adam», «Pamuk Prenses», «zagor» gibi cevaplar ald-ık. Bunları tatilde Türkiye'ye geldiklerinde akraba ve komşu çocuk-larının elinde görmüşler. İçlerinden üç tanesi Türkiye'yi hiç görme-mişti, bunlar kitapların seçiminde herhangi bir fikir ileri sürmediler. Biz bir pedagog arkadaşımıza danışıp Türkçe çocuk masalları ge-tirttik. Hediye almış ve düşünölmüş olmaktan ötürü çok mutlu ol-makla beraber kitaplarla fazla ilgilenmediler.

Küçüklerin durumunu, anne babaların endişelerini Bern'deki Kültür Ateşeliği ve Eğitim Müşavirliğimiz nezdinde görüştük. Lausan-ne'deki okuldan ve çocukların durumundan söz ettik. Bizden 'Lozan Türk Cemiyeti'nin kendileriyle temasa geçmesi istendi. Lausanne'da-ki girişim memnuniyetle karşılandı. Bern'deki teması Vaud Kantonu' ndaki Koloniye ilettiğimiz zaman bu müracaatın hemen yapılacağını sanmıştık. Gördük ki, ister istemez haftada iki saatle sınırlı ve ders programı da buna bağlı olarak geniş tutulamayan ilk teşebbüs bu konudaki heves ve heyecanı büyük ölçüde kırmıştır.

Gerçekten de bu dersler, herhangi bir ilkokulun ancak tatil gü-nünde yapılabileceğine göre, müşavirliğin kadrolu olarak göndere-ceği bir öğretmenin de içten çaba ve emeği boşa gidecekti. Nitekim yıllardır yurtdışında bulunan öğretmenlerin (bilindiği gibi bu öğret-menlerin bir kısmı mahalli makamlarca, bir kısmı da merkezden atanmaktadır) çabalarına rağmen konu sadece bir öğretim sorunu olmadığı için yurtdışında yetişmekte olan kuşaklarımızın normsuzluk ve uyumsuzluk sorunlarına köklü bir çözüm bulunamamaktadır.

Elimizdeki rakamlarla ve sadece İsviçre açısından ele alarak duruma bakalım, bizim araştırmamızı yaptığımız tarihte İsviçrede yaşayan 27 267 kişilik bir koloninin 8 567 kişilik bölümü 17 yaşın al-tında yani 0-16 yaş diliminin içindeydi. İlkokul çağında olanları ise 2 249 olarak tespit ettik. Böyle bir rakkam bu yaştaki çocukların yurt

dışında içinde buldukları dil ve kültür karmaşası şartları bakımından sayı sadece bu kadar çocukla sınırlı kalmış olsa bile düşündürücüdür. Kaldı ki bilindiği üzere bu sayı —bütünüyle yurt dışında çalışan nüfus ele alındığında— yüzbinlerin üzerindedir.

Ayrıntılı bir araştırma ve tarama gerekmeksizin bile gözle görülen, ya yurt dışı doğumlu ya da yurt dışına küçük yaşta aile ile birlikte gitmiş genç kuşağın içine tehlikeli bir biçimde düştüğü sosyo-kültürel boşluktur. Bugün, bizim yakından gözlediğimiz, çeşitli çevrelerin de ısrarla üzerinde durmaya başladıkları gibi bu kuşak kaybolma yolundadır.

Bu kuşağın içinde bulunduğu süreç 'değişme' değil, ancak 'yozlaşma' kavramı ile belirlenebilir. İdraklerinde ne batının ne de kendi toplumlarının dil, gelenek ve davranış biçimleri temelli olarak oluşabilmiştir. Yoğun bir çalışma temposu içindeki ana babanın —bu yolda görülen eğitim eksikliklerinden de gelen nedenlerle— sorunu farketmediğinde çocuk için getirebileceği özel ve sağlıklı bir çözümü doğal olarak yoktur. Çocuk dil, kültür, gelenek vs. çeşidinden temel bir formasyon kazanabilmesi amacıyla —eğer bakabilecek bir yakını varsa— yurttan bırakılabilir, ya da yurt dışından geri gönderilse bile, sorun çözülmemektedir. Çünkü bu defa da aile bağları çözülmeye doğru gitmekte ve çocuk ailesine yabancılaşmaya başlamaktadır.

Genellikle yurt dışındaki işçilerimizin, eğilimi aksine zorlayıcı ekonomik problemler halledilmişse, ailenin bütünlüğünü koruma yolundadır. Böyle bir eğilim biraz da bölünmüş aile dramlarının arka arkaya yaşanmasından ve bunların yakından gözlenmesinden kaynaklanıyor denilebilir.

Yabancı bir toplumda zaten var olan yalnızlık duygusunun bir ikincisinden kaçmak çabası da gözden uzak tutulmamak gerekir. Ayrıca çalışılan ülkeler ile anavatan arasındaki mesafelerin uzaklığı ve yol masraflarının ağırlığı yılda bir izinle sınırlı olan beraberlikleri çok pahalıya malettiğinden yurt dışında ailece birarada olmak seçilmektedir.

Yine araştırma alanımızdan örnek verelim. İsviçre'de çalışmaya başladıktan sonra aileyi üç yıl beklemek ve bu süreden önce yanına alamamak sorunu, uzun yıllar şikâyet konusu olmuştur. Yakın yıllara kadar geçerli olan bu sınırlama birbuçuk yıla indirildiği halde yine de yakınma nedenidir. Gerçekten de yurt dışı ve içinde bölünmüş aile her iki birimi bakımından da sarsıcı sorunlar taşımaktadır.

Konu, genel boyutları ile ele alındığından görülmektedir ki, yurt dışında aile içinde ama normsız kalan çocuk, kendi kültüründen

kopmakta, yeni ortamdakine de yabancı kalmakta ve boşluğa düşmekte, yurt içinde ama bu defa da aile dışında kalan ise dili ve kültüründen kopmazken ailesinden uzak kalmakta ve ve bu uzaklığın getirdiği bunalımlara düşmektedir. Kısacası bu kuşak, her iki halde de mutsuzdur ve problemlidir.

Aşağı yukarı yirmi yıllık bir dilim içinde kaybedilen zaman bir yana bırakılırsa, bu konuda nasıl köklü bir çözümün söz konusu olabileceği araştırmalarının ve buna bağlı uygulamaların en yaygın anlamı ile başlatılması gerekmektedir.

«Genç kuşağın, ışık almaya ve içine sindirmeğe elverişli kafasını yormadan, gerçeğin izleriyle besleyip süslemek en doğru yol olacaktır.»

A T A T Ü R K
